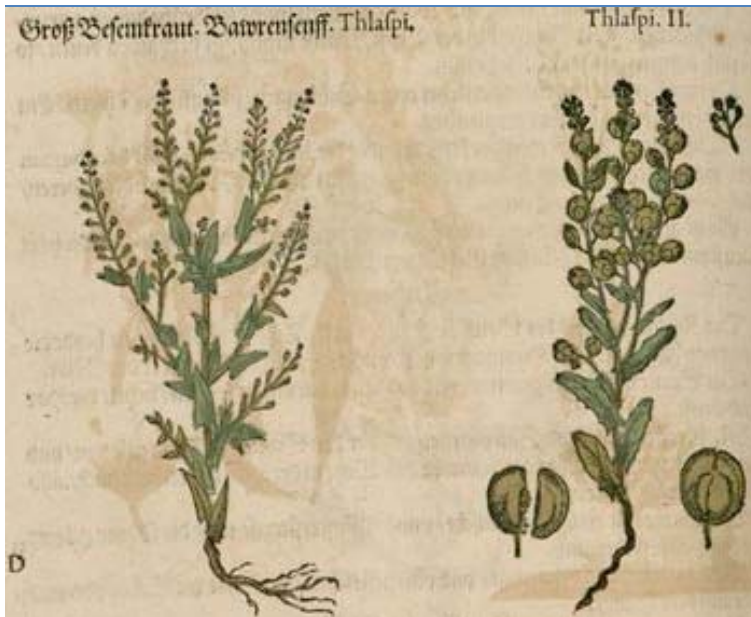

Matthiola; Kreutterbuch, 1586, Von grossem Besemkraut, Baurensenff

Von grossem Besemkraut. Baurensenff. Cap. LXXXI.

Gestallt.

as Kraut Thlaspi hat schmale spitze Bletter, Fingers lang, neigen sich gegen der Erden, mit der untern spalten begreifen sie den Stengel, sindt auch wenig feist. Der Stengel ist zweyer Spannen (Gg ij) [372] (C) hoch, etwas feist, am ôbertheil mit vielen Zweiglen rings herub besetzt, an denen wachsen zu beyden seiten viel Tâschlen, die vergleichen sich mit kurzem Stielen, einem

Van groot bezemkruid. Boerenmosterd. Kapittel LXXXI. (**Lepidium ruderales**, **Thlaspi arvense**, **Iberis saxatile**, **Iberis amara**, **Alyssum alyssoides**)

Gestalte.

Dat kruid Thlaspi heeft smalle spitse bladeren, vingers lang, nijgen zich tegen de aarde met de onderste splijten begripen ze de stengel, zijn ook weinig vet. De stengel is vier en dertig cm. (Gg ij) [372] hoog, wat vet, aan bovenste deel met vele twijgjes ringsom bezet, aan diegenen groeien aan beiden zijden veel tasjes, die vergelijken zich met hun korte stelen een lepel,

Löffel, darinnen steckt Samen, der ist sehr klein, unnd scharpff auff der Zungen. Die Blumen, ausz welchen die Täschen werden, sind klein und weiszlecht. Die Wurtzel weisz und holtzecht.

(D) * Geschlecht.

Es seind mancherley Arten desz Thlaspi, deren etliche von Autore selbst in seinem Lateinischen Kreutterbuch gemahlet sindt. Doch kurtzer Beschreibung halben nicht wol jederman zu kennen. Zwar das ander diesen, wechst in Eckern unnd Gärten ublich bey uns, mit sehr breiten Taschen, darinnen der Samen ligt. Was aber für eines sey, welches das dritte in der Ordnung, kan ich nicht erachten, wo es nicht ist, welches Samen in unsern Apotecken gebräuchlich, hat solche Bletter unnd Wurtzel, wie es der Autor gemahlet, aber die Stengel seind vile dichter mit Blettern besetzt, und stehen die Estlin mit jhren weissen Blümlin daran fein ordenlich umbher. Wechst auch nicht an steinichten orten, wie der Autor von seinen schreibt, sondern an den Angern, wo es ein feister Erdboden ist. Haben derhalben für das dritte Thlaspi saxatile gesetzt, welches noch nicht jederman bekandt. Solches hat auch der hochgelehrte H. Thomas Pennæus, fürnemer Medicus zu Londen in Engellandt, auff dem Berg Salena umb Genff zwischen den Steinklufften, gefunden. Hat viel lenglicher kleiner Bletlin bey der Wurtzel ein wenig zerkerfft und rauch, schwartzlich grün. Der Samen ist rôtlecht wie Kressensamen in kleinen Hülzlin verschlossen. Wechst auch auff dem Amman in der Schweiz. Das vierdte ist gläublich als sol es Thlaspi Creticum seyn, unnd abgemahlet zur zeit wann es Samen getragen, dann es alsdann also langlechte, schmale, spitziige Bletter, unnd estige Stengel bringt: Derwegen ist es von mir herzu gesetzt worden, wie es mit seinem leibfarblichten Blümlin lieblich zu sehen, und in den Gärten sehr lieblich stehet. Allein wil es den Winter, wie andere frembde Gewechs, in unsern Landen ungen dulden, sonst kan man es nicht allein durch den Samen, sondern auch mit den Zweiglin jârlich fortpflantzen. * [373]

Stell und Zeit. (A)

Es wechst neben den Wegen, Zeunen, und Brochfeldern. Blühet im Meyen, wirt zeitig im Brachmonat, da samlet man den Samen.

daarin steken zaden, die zijn zeer klein en scherp op de tong. De bloemen uit welke de tasjes worden zijn klein en witachtig. De wortel wit en houtachtig.

* Geslacht.

Er zijn vele vormen van Thlaspi van die ettelijke van auteur zelf in zijn Latijnse kruidenboek getekend zijn. Doch vanwege de korte beschrijving niet goed iedereen te herkennen. Zeker de andere van deze groeit in akkers en hoven overal bij ons met zeer brede tasjes waarin de zaden liggen. Wat echter voor een is welke de derde in de ordening is kan ik niet weten, wat het niet is, welke zaden in onze apotheken gebruikelijk zijn, heeft zulke bladeren en wortels zoals het de auteur tekent, echter de stengels zijn veel dichter met bladeren bezet en staan de twijgjes met hun witte bloempjes daaraan fijn ordelijk er rondom. Groeit ook niet aan steenachtige oorden, zoals de auteur van zijne schrijft, maar aan de akkers waar het een vette aardbodem is. Hebben daarom voor dat derde Thlaspi saxatile gezet welke noch niet iedereen bekend is. Zulks heeft ook de zeer geleerde H. Thomas Pennæus, voorname medicus te Londen in Engeland op de berg Salena om Gent tussen de steenkliffen gevonden. Heeft veel langere kleine blaadjes, bij de wortel een weinig gekerfd en ruig, zwartachtig groen. De zaden zijn roodachtig zoals kersenzaden in kleine hulsjes gesloten. Groeit ook op de Amman in Zwitserland. De vierde is geloofwaardig als zal het Thlaspi Creticum zijn en getekend in de tijd wanneer het zaden draagt, dan het als dan also langachtige, smalle, spitse bladeren en kantige stengels brengt: Daarom is het van me hiertoe gezet geworden zoals het met zijn lijfkleurige bloempjes lieflijk te zien en in de hoven zeer lieflijk staat. Alleen wil het de winter, zoals andere vreemde gewassen, in onze landen niet graag dulden, verder kan men het niet alleen door de zaden, maar ook met de twijgjes jaarlijks voortplanten. * [373]

Plaats en tijd.

Het groeit naast de wegen, tuinen en braakvelden. Bloeit in mei, wordt rijp in juni, dan verzamelt men de zaden.

Natuur, kracht en werking.

Natur, Krafft, und Wirckung.
Der Samen ist warm und trucken im andern Grad.

In Leib.

Der Samen auff ein halb Becherlen voll getruncken, treibt die Gallen ausz unten und oben. Er bringt den Frawen jre zeit, verstöszt die Frucht in Mutterleib, und zerbricht die jnnerlichen Geschwâr. Dieser Samen ist auch gut den Wehethumb der Hüfft zulegen, mit einer Clystier hinten eingetrieben.

Aussen.

Dieser Samen sol eusserlich genützt werden, zu stillen den Schmetzen der Hüfften, zu sâuberung und reinigung der Haut, unnd heylung der fleissenden unreine Geschwâr, wie der Gartenkresz. Dieser Samen wirt auch in Theriack gebraucht.

Disz Kraut heist Griechisch, Lateinisch, und Welsch Thlaspi. Spanisch Paniqueso de flor blanco. Frantzôsisch Seneve, Sauvage. Behmisch Penijzek. (Gg iij) [374]

*Alyssum.

Dem Thlaspi ist ein Krâutlin ehnlich, welchs etliche Alyssum nennen. Tregt weisse Blümlin, und am Gipffel gelbe, darausz kleine runde teschlin wie Schiltlin werden. Hat viel Reuszlin die sich rund umbher nicht gantz auffrecht, sondern etwas ligend auff der Erden auszbreiten, wechst auff den Ackern, ist nicht scharpff wie das Thlaspi, sondern etwas sâwerlich. Von diesem schreibt Clusius cap. II. lib. 3. Austriacarum Stirpium. Und ist meines erachtens, welchs der Autor in seinem Lateinische opere abmahlen lassen, darumb ich sein hie gedencken wollen.*

De zaden zijn warm en droog in andere graad.

In lijf.

De zaden op een half bekertje vol gedronken drijft de gal uit onder en boven. Het brengt de vrouwen hun tijd, stoot de vrucht weg in moederlijf en breekt de innerlijke zweren. Deze zaden zijn ook goed de pijnen der voeten te leggen, met een klysma achter ingedreven.

Van buiten.

Dit zaad zal uiterlijk genuttigd worden tot stillen der smarten der voeten en tot zuivering en reiniging van de huid en heling der vloeiende onreine zweren zoals de hofkers. Deze zaden worden ook in teriakel gebruikt.

Dit kruid heet Grieks, Latijns en Italiaans Thlaspi. Spaans Paniqueso de flor blanco. Frans Seneve, Sauvage. Tsjechisch Penijzek. (Gg iij) [374]

*Alyssum.

De Thlaspi is een kruidje gelijk welke ettelijke Alyssum noemen. Draagt witte bloempjes en aan toppen gele, daaruit kleine ronde tasjes zoals schildjes worden. Heeft veel twijgjes die zich rond om niet geheel oprecht, maar wat liggend op de aarde uitbreiden, groeit op de akkers, is niet scherp zoals de Thlaspi, maar wat zuurachtig. Van deze schrijft Clusius kapittel II. libro 3, Austriacarum Stirpium en is mijn verwachten welke de auteur in zijn Latijnse opera tekenen laat, daarom ik het hier gedenken wil.*

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>